

Białystok 24 września 2023r.

Dr hab. Jarosław Matwiejuk prof. UwB
Katedra Prawa Konstytucyjnego
Kierownik Zakładu Prawa Konstytucyjnego
Wydział Prawa
Uniwersytet w Białymstoku

RECENZJA

rozprawy doktorskiej Pani mgr. Anny Moniki Chciałowskiej pt. *„Działalność kościołów i związków wyznaniowych o ustawowo uregulowanej sytuacji prawnej w zakresie zadań własnych gminy”* napisanej pod kierunkiem ks. dra hab. Krzysztofa Warchałowskiego, prof. UKSW, Warszawa 2023, 256 stron wydruku.

I. Podstawa prawna sporządzenia recenzji i jej przedmiot

Recenzja została sporządzona na podstawie przepisów ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2023 r. poz. 742 z późn. zm.). Zgodnie z regulacją ustawową rozprawa doktorska powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, prezentować ogólną wiedzę teoretyczną Doktorantki w danej dyscyplinie naukowej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia przez Doktorantkę pracy naukowej. Celem recenzji jest ustalenie, czy recenzowana rozprawa doktorska spełnia tak określone w ustawie warunki.

Przedmiotem recenzji jest rozprawa doktorska Pani mgr. Anny Moniki Chciałowskiej pt. *„Działalność kościołów i związków wyznaniowych o ustawowo uregulowanej sytuacji prawnej w zakresie zadań własnych gminy”* napisana pod kierunkiem ks. dr hab. Krzysztofa Warchałowskiego, prof. UKSW.

Jako recenzent, powołany przez Radę Dyscypliny Nauki Prawne Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska spełnia wymogi ustawowe i stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazuje ogólną wiedzę Doktorantki w zakresie wskazanej dyscypliny naukowej i umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Merytoryczny jak i formalny poziom dysertacji doktorskiej pozwala na publiczną jej obronę. Wnoszę zatem o przyjęcie rozprawy doktorskiej do dalszych czynności w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora.

II. Wybór tematu i tytuł rozprawy doktorskiej

Zarówno tytuł jak i wybór tematu rozprawy doktorskiej należy uznać za trafne i niebudzące zastrzeżeń. Problematyka działalności kościołów i innych związków wyznaniowych o ustawowo uregulowanej sytuacji prawnej w zakresie zadań własnych gminy jest szczególnie istotna z konstytucyjnego punktu widzenia oraz funkcjonowania państwa, w tym jednostek samorządu terytorialnego.

We współczesnych państwach demokratycznych udział kościołów i innych związków wyznaniowych we wsparciu realizacji niektórych zadań samorządowych jest faktem. Dostrzegane jest zarówno znaczenie normatywnej regulacji tej problematyki jak i jej wymiar praktyczny. Doniosłość problematyki działalności kościołów i innych związków wyznaniowych o ustawowo uregulowanej sytuacji prawnej w zakresie zadań własnych gminy w Polsce nie budzi zatem jakichkolwiek wątpliwości.

Wybór tematu uważam za bardzo dobry i wartościowy oraz inspirujący naukowo. Tematyka rozprawy doktorskiej obejmuje zagadnienia nie uwzględniane w polskiej literaturze przedmiotu w tak kompleksowym ujęciu. Trzeba podkreślić, że pomimo istnienia różnych cząstkowych opracowań, brak jest tak rzeczowej i wszechstronnej analizy badanego zagadnienia.

Na podkreślenie zasługuje ograniczenie obszaru badań naukowych do podstawowych jednostek samorządu terytorialnego jakimi są gminy oraz do kościołów i innych związków wyznaniowych jedynie o uregulowanej sytuacji prawnej w Polsce w formie ustawowej.

III. Źródła i literatura

Dysertacja doktorska zawiera bardzo obszerną bibliografię. Obejmuje ona zestawione łącznie zarówno monografie jak i artykuły z periodyków naukowych. Na szczególne podkreślenie zasługuje uwzględnienie w rozprawie doktorskiej w zasadzie wszystkich najważniejszych aktów normatywnych związanych z badanym zagadnieniem. Wśród nich są źródła powszechnie obowiązujące: konstytucja, konkordat, ustawy, rozporządzenia oraz akty normatywne wewnętrzne kościołów i innych związków wyznaniowych.

Wartość naukową pracy podnosi także uwzględnienie wybranego orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego i Sądu Najwyższego oraz aktów prawnych Stolicy Apostolskiej. W rozprawie wykorzystano także w ograniczonym jednak zakresie źródła internetowe.

Źródła wykorzystywane są w rozprawie doktorskiej zgodnie z obowiązującymi zasadami i co warto podkreślić w sposób pogłębiony oraz staranny. Źródła powoływane są w licznych, poprawnie stosowanych przez Doktorantkę przypisach.

Pozycje umieszczone w wykazie zostały dobrze wykorzystane. Wzbogacają analizę i argumentację przedstawianą w rozprawie doktorskiej oraz potwierdzają obszerną wiedzę i kompetencje autorki dysertacji. Brakuje jednak wyodrębnionego zestawienia stron internetowych wykorzystanych do przygotowania rozprawy doktorskiej.

Literatura odnosząca się do podjętej przez Doktorantkę problematyki badawczej jest bardzo zróżnicowana i uwzględnia także liczne różnorodne językowo pozycje zagraniczne. Wybór pozycji uwzględnionych w rozprawie doktorskiej zasługuje na uznanie, ponieważ obejmuje zarówno źródła o charakterze teoretycznym jak i praktycznym. Ma to w konsekwencji istotne znaczenie dla przeprowadzonej analizy naukowej i wskazania współczesnego stanu wiedzy w analizowanej problematyce.

Na podkreślenie zasługuje, że bardzo bogata i zróżnicowana bibliografia wraz z wykazem aktów normatywnych podnoszą wartość rozprawy doktorskiej. Dobór źródeł spełnia standardy obowiązujące w tym zakresie i odpowiada wymaganiom stawianym tego rodzaju zagadnieniom badawczym.

IV. Cel i zastosowane metody i techniki badawcze

Zasadniczym celem rozprawy doktorskiej jest analiza obowiązującej regulacji normatywnej dotyczącej wieloaspektowej działalności kościołów i innych związków wyznaniowych o ustawowo uregulowanej sytuacji prawnej w Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie zadań własnych gminy, która jest podstawową jednostką samorządu terytorialnego. Dodatkowym celem dysertacji doktorskiej jest ocena działalności kościołów i innych związków wyznaniowych o ustawowo uregulowanej sytuacji prawnej w Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym i fakultatywnym z uwzględnieniem współpracy między podmiotami wyznaniowymi i samorządowymi.

W związku z takim ujęciem celów badawczych w rozprawie doktorskiej zastosowano przede wszystkim metodę dogmatyczno-prawną. Doktorantka szeroko stosuje analizę dogmatyczno-prawną, która obejmuje badanie aktów normatywnych ze szczególnym uwzględnieniem źródeł powszechnie obowiązujących źródeł prawa, w tym w szczególności ustawodawstwa. W ograniczonym zakresie dokonuje analizy orzecznictwa konstytucyjnego i sądowego.

W pracy doktorskiej stosowana jest także metoda historyczno-prawna, która umożliwia analizę historyczną rozwiązań normatywnych obowiązujących w przeszłości oraz ich ewolucji. Doktorantka dokonuje zarówno analiz, interpretacji jak i krytyki przyjętych rozwiązań normatywnych w analizowanym zakresie.

W toku przeprowadzonych badań naukowych autorka dysertacji wykorzystwała następujące narzędzia badawcze: źródła pierwotne (akty normatywne, orzecznictwo i inne dokumenty) oraz źródła wtórne (monografie oraz artykuły naukowe).

Zastosowane w rozprawie doktorskiej metody i techniki badawcze wydają się być adekwatne do wyznaczonego problemu badawczego i postawionych pytań badawczych. Ich zastosowanie pozwoliło Doktorantce zrealizować zakładane cele badawcze w sposób zadawalający.

V. Struktura rozprawy doktorskiej

Recenzowana rozprawa doktorska składa się z obszernego wstępu, wykazu skrótów, czterech rozdziałów i zakończenia. Dysertacja doktorska Praca zawiera także bardzo obszerną

bibliografię zawierającą wykaz aktów normatywnych, nie tylko składających się na powszechnie obowiązujący system źródeł prawa.

Warto podkreślić, że każdy rozdział rozprawy doktorskiej zakończony jest zwięzłym podsumowaniem, co pomaga w zrozumieniu wywodów i wniosków Doktorantki. Dysertację na stopień doktorski wieńczy kilku stronicowe syntetyczne streszczenie w języku angielskim.

We wstępie rozprawy doktorskiej Doktorantka formułuje główne cele badawcze, przedstawia powody podjęcia wskazanej problematyki badawczej oraz wskazuje na istnienie luki badawczej w tym zakresie oraz główne publikacje odnoszące się fragmentarycznie do badanego zagadnienia. Omówiono także metody badawcze zastosowane w rozprawie doktorskiej.

Rozdział pierwszy rozprawy doktorskiej zawiera omówienie podstawowych zagadnień i pojęć ogólnych związanych z relacjami między państwem a kościołami i innymi związkami wyznaniowymi w Polsce. Szczególne miejsce zajmuje przedstawienie regulacji konstytucyjnej, w tym zasad konstytucyjnych oraz szeroko rozumianej administracji publicznej i wyznaniowej. Doktorantka dokonała charakterystyki gminy jako podstawowej jednostki samorządu terytorialnego w Polsce oraz jej zadań, w tym oczywiście zadań własnych.

Rozdział drugi rozprawy doktorskiej zawiera aspekt historyczny stosunków między państwem a kościołami i innymi związkami wyznaniowymi. Celem Doktorantki jest ukazanie generalnej historycznej ewolucji regulacji stosunków państwa z kościołami i innymi związkami wyznaniowymi na ziemiach polskich z uwzględnieniem okresów braku państwowości.

Zasadnicze znaczenie w rozprawie doktorskiej pełni rozdział trzeci, w którym Doktorantka, na tle wcześniejszych rozważań ogólnej natury i opisu historycznej ewolucji regulacji stosunków państwowo-wyznaniowych w Polsce, podejmuje udaną próbę przedstawienia działalności kościołów i innych związków wyznaniowych w zakresie zadań własnych gminy samorządowej o charakterze obowiązkowym. Doktorantka słusznie zalicza do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym: pomoc społeczną, działalność związaną z szeroko rozumianą edukacją i dziedzictwem kulturowym, problematykę obiektów sakralnych i kościelnych oraz cmentarzy i chowania zmarłych. Doktorantka przybliżyła i analizuje regulacje normatywne w tym zakresie. Uwzględnia także, co prawda w ograniczonym zakresie wybrane aspekty praktyczne podnosząc tym samym walor poznawczy rozprawy doktorskiej.

Przedmiotem rozdziału IV rozprawy doktorskiej są zagadnienia związane z działalnością kościołów i innych związków wyznaniowych o uregulowanej ustawowo sytuacji prawnej w

zakresie zadań własnych gminy samorządowej o charakterze fakultatywnym. Doktorantka dokonuje analizy stanu regulacji normatywnej oraz w ograniczonym zakresie i incydentalnie praktyki działalności w zakresie pomocy charytatywnej i humanitarnej, zawierania małżeństw wyznaniowych, aktów stanu cywilnego oraz szeroko rozumianej administracji wyznaniowej i działalności kościołów i innych związków wyznaniowych o uregulowanej ustawowo sytuacji prawnej w sprawach własnych.

W wyniku przeprowadzonych badań naukowych Doktorantka wykazuje, że funkcjonowanie gmin samorządowych jako podstawowych jednostek samorządu terytorialnego oraz kościołów i innych związków wyznaniowych o uregulowanej sytuacji prawnej jest ze sobą ściśle powiązane w stopniu zależnym od obszaru regulacji i potrzeb społecznych w tym zakresie. W ocenie Doktorantki ma to fundamentalne znaczenie dla funkcjonowania i sprawności działania państwa i społeczeństwa oraz oczywiście jednostki. Spostrzeżenia Doktorantki w tym zakresie są trafne, ciekawe i zasługują na uznanie.

Strukturę rozprawy doktorskiej należy uznać za logiczną, przemyślaną i spójną. Jest ona adekwatna do postawionych celów badawczych. Przyjęta struktura dysertacji doktorskiej umożliwiła ich osiągnięcie.

VI. Rezultat badawczy i wartość refleksji naukowej

Należy zauważyć i podkreślić, że Doktorantka w czytelny i zrozumiały sposób przedstawia opisywany problem badawczy. Poprzedza zasadniczą część rozważań dotyczących współcześnie obowiązującej regulacji normatywnej interesującymi uwagami natury teoretycznoprawnej i terminologicznej oraz historycznej.

W rozprawie doktorskiej zostały przyjęte poprawne założenia metodologiczne, które następnie konsekwentnie zostały zastosowane. Uprawnione jest zatem stwierdzenie, że mamy do czynienia z dysertacją naukową, zawierającą nie tylko poprawny i kompetentny opis analizowanego problemu, ale również wzbogaconą o oryginalne przemyślenia i spostrzeżenia. Doktorantka wykazała staranność przy analizie aktów normatywnych oraz obszernej literatury przedmiotu. W mniejszym stopniu dotyczy to jednak orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego oraz Sądu Najwyższego.

Przedstawiona w rozprawie doktorskiej argumentacja jest logiczna, rzeczowa i spójna.

Praca nie ma w mojej ocenie charakteru wybitnie interdyscyplinarnego. Warto jednak odnotować, że Doktorantka porusza zagadnienia z zakresu prawa konstytucyjnego, prawa administracyjnego, historii prawa, a także w pewnym ograniczonym jednak zakresie z teorii prawa. W tych materiałach Autorka dysertacji na stopień doktora wykazuje się znaczną wiedzą i właściwym przygotowaniem merytorycznym.

VII. Konkluzja

Rozprawa doktorska Pani mgr. Anny Moniki Chciałowskiej pt. „Działalność kościołów i związków wyznaniowych o ustawowo uregulowanej sytuacji prawnej w zakresie zadań własnych gminy” napisana pod kierunkiem ks. dra hab. Krzysztofa Warchałowskiego, prof. UKSW jest oryginalnym rozwiązaniem problemu naukowego.

Dysertacja na stopień doktora ma niewątpliwe walory deskrypcyjne jak i eksplanacyjne. Doktorantka systematyzuje, objaśnia i analizuje obowiązujące rozwiązania normatywne w badanym zakresie. Czasami dokonuje analizy krytycznej. Charakteryzuje rozprawę doktorską zatem dojrzałość warsztatowa i metodologiczna.

W mojej ocenie brakuje jednak częstszej analizy krytycznej i prób zaproponowania rozwiązań normatywnych usprawniających lub nawet poszerzających współpracę gmin z kościołami i innymi związkami wyznaniowymi o uregulowanej sytuacji prawnej w formie ustawy. Pewien niedosyt wywołuje zatem brak propozycji ewentualnych zmian w systemie prawnym mających na celu wzmocnienia pozycji prawnej kościołów i innych związków wyznaniowych we współpracy z gminami samorządowymi oraz intensyfikacji tej współpracy w realizacji własnych zadań gminnych o charakterze obligatoryjnym lub fakultatywnym. Oczywiście jest, że Doktorantka potwierdza znajomość badanego zagadnienia, obowiązujących aktów normatywnych i literatury przedmiotu.

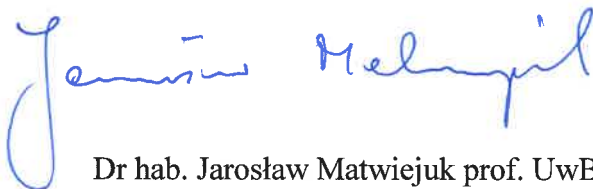
Doktorantka podjęła i zbadała oryginalny problem naukowy. Stopień oryginalności podjętego problemu naukowego oceniam wysoko. Ogólną wiedzę teoretyczną Doktorantki w dyscyplinie naukowej nauk prawnych także oceniam wysoko. Nie mam też wątpliwości, że Doktorantka opanowała umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Sformułowane w recenzji uwagi krytyczne, nie podważają pozytywnej oceny przedłożonej mi do zaopiniowania rozprawy doktorskiej.

Jako recenzent, powołany przez Radę Dyscypliny Nauki Prawne Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska Pani mgr. Anny Moniki Chciałowskiej pt. „Działalność kościołów i związków wyznaniowych o ustawowo uregulowanej sytuacji prawnej w zakresie zadań własnych gminy” napisana pod kierunkiem ks. dra hab. Krzysztofa Warchałowskiego, prof. UKSW, promotora, w pełni odpowiada wymogom stawianym rozprawom doktorskim przez art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2023 r. poz. 742 z późn. zm.).

Dysertacja doktorska spełnia wymogi ustawowe i stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną Doktorantki w dyscyplinie nauki prawne oraz wskazuje, że Doktorantka posiada umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Jednocześnie wnoszę o zakwalifikowanie Doktorantki do kolejnych dalszych etapów postępowania w przedmiocie nadania stopnia doktora w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne.

Dr hab. Jarosław Matwiejuk prof. UWB